

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY
OF ECONOMICS AND TRADE
NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

Лекція 8. Ринок праці

8.1. Загальні теоретичні основи
зайнятості населення

8.2. Механізм функціонування
ринку праці

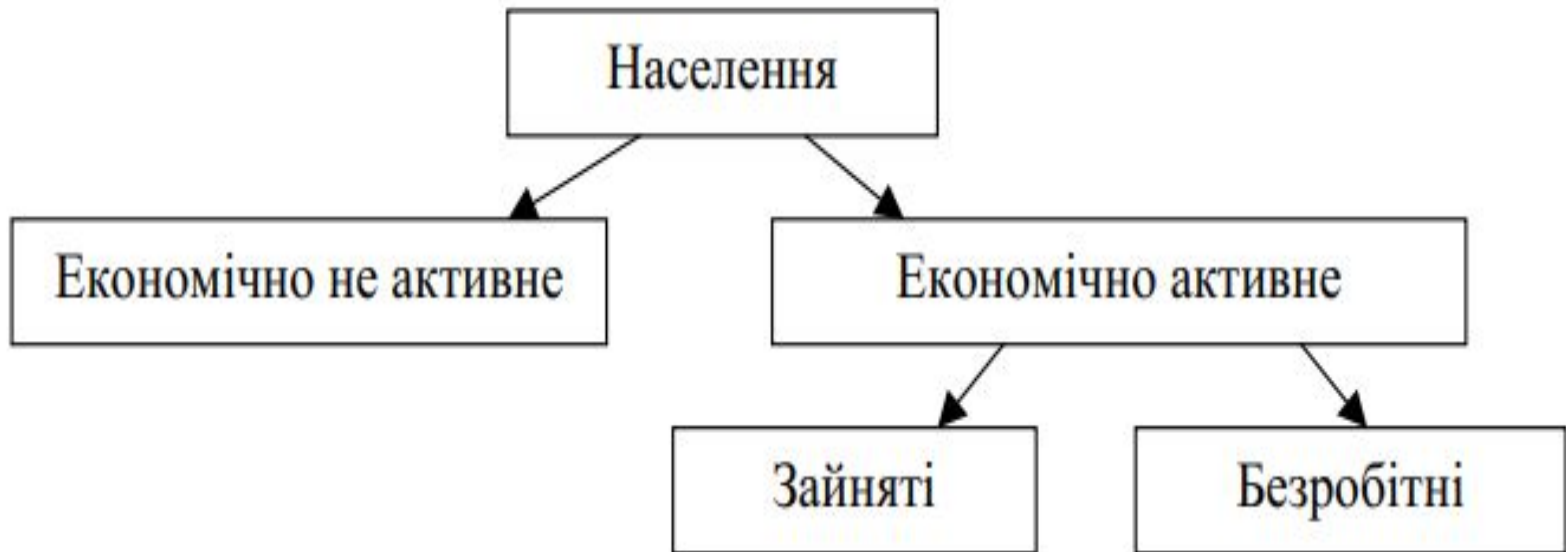

8.1. Загальні теоретичні основи зайнятості населення

Ринок праці як агрегований ринок в національній економіці

має такі особливості:

- є одним з трьох основних агрегованих ринків поряд з ринком товарів і послуг та грошовим ринком та взаємодіє з ними
- є ринком, на якому купується й продається особливий товар - «робоча сила», а джерелом робочої сили є доросле населення країни,
- формується внаслідок взаємодії:
  - попиту на робочу силу (L^D), проявом якого є кількість робочих місць,
  - пропозиції робочої сили (L^S), яка проявляє наявність людей різних спеціальностей та кваліфікацій, що бажають працювати,
  - та встановлення рівноважної ціни ринку – заробітної плати (W).

- ***Рис. 8.1. Кількісні параметри зайнятості***

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY OF ECONOMICS AND TRADE NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

<p>Економічно активне населення країни, або робоча сила</p> <p>$L = Emp + U$</p>	<p>Зайняте населення (<i>Emp</i>):</p> <ul style="list-style-type: none"> - зайняті - особи у віці 15-70 років, які зайняті економічною діяльністю, що приносить дохід, - зайняті (з а українською статистикою) - особи, які відпрацювали протягом тижня хоча б одну годину (в особистому	<p>Безробітні (<i>U</i>)</p> <p>за визначенням МОП:</p> <ul style="list-style-type: none"> - особи у віці 15-70 років як зареєстровані, так і не зареєстровані в державній службі зайнятості, що одночасно відповідають трьом умовам: 1) не мали роботи (прибуткового заняття); 2) протягом останніх
	<p>селянському господарстві – не менше 30 годин) незалежно від того, чи була це постійна, тимчасова, сезонна, випадкова, або інша робота.</p>	<p>чотирьох тижнів шукали роботу або намагалися організувати власну справу;</p> <p>3) впродовж двох тижнів були готові приступити до роботи, тобто почати працювати за плату як найманий працівник або на власному підприємстві</p>

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY OF ECONOMICS AND TRADE NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

**Економічно
неактивне
(пасивне)
населення,
особи
робочою силою -
особи у віці 15-
70 років, які не
можуть бути
класифіковані як
«зайняті» або
«безробітні»**

- 1) учні та студенти,
- 2) пенсіонери;
- 3) особи, які зайняті в домашньому господарстві, вихованням дітей та доглядом за хворими;
- 4) особи, які зневірилися знайти роботу;
- 5) інші особи, які не мали необхідності у працевлаштуванні,
- 6) ті, що шукають роботу, але не готові приступити до неї найближчим часом.

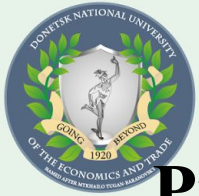
Рівень економічної активності – відносний показник (у відсотках) кількості економічно активного населення у віці 15-70 років до всього населення зазначеного віку:

$$P_A = \frac{N - E_N}{N} \times 100\% ,$$

де P_A – рівень економічної активності населення;

E_N – кількість економічно неактивного населення у віці 15-70 років;

N – загальна кількість населення зазначеного віку.

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY
OF ECONOMICS AND TRADE
NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

Рівень зайнятості – відносний показник (у відсотках) кількості зайнятого населення у віці 15-70 років до всього населення зазначеного віку:

$$P_3 = \frac{Z}{H} \times 100\% ,$$

де P_3 – рівень зайнятості населення у віці 15-70 років;

H – загальна кількість населення зазначеного віку.

Рівень безробіття – відносний показник (у відсотках) кількості безробітних віком 15-70 років до економічно активного населення (робочої сили) зазначеного віку:

$$P_B = \frac{E_A - Z}{E_A} \times 100\% ,$$

де P_B – рівень безробіття;

E_A – кількість економічно активного населення у віці 15-70 років;

Z – кількість зайнятих зазначеного віку.

Різновиди безробіття

Розрізняють такі види безробіття: природне, фрикційне, структурне та циклічне.

Природне безробіття		Циклічне безробіття
<p>u_n - рівень безробіття, який природним (необхідним) для будь-якої економіки, - забезпечується в умовах рівноваги на ринку праці, коли кількість звільнених дорівнює кількості осіб, що знаходять роботу:</p> <p>- слугує індикатором стану повної зайнятості та не передбає державного втручання в функціонування ринку праці.</p> <p>За поясненням Мілтона Фрідмана,</p> $u_n = u_{fr} + u_{str}$		<p>u_c - рівень безробіття, яке з'являється в умовах економічного спаду та скорочується при економічному піднесенні,</p> <p>- є наслідком нерівноваги на ринку праці, коли $L^S > L^D$,</p> $u_c = u - u_n$ <p>- вимагає державного втручання з метою подолання невідповідності між попитом та пропозицією праці.</p>
Фрикційне безробіття	Структурне безробіття	
<p>u_{fr} - рівень безробіття, що пов'язане з добровільною зміною місця роботи, (наприклад, з метою кращого працевлаштування)</p>	<p>u_{str} - рівень безробіття, що пов'язане зі зміною структури ринку праці, коли між попитом і пропозицією робочої сили виникає невідповідність за професіями, кваліфікацією, територіальним розташуванням робочої сили .</p>	

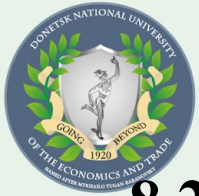

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY
OF ECONOMICS AND TRADE
NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

Причиною фрикційного безробіття є потреба економічно активного населення в постійному поліпшенні умов або підвищення рівня оплати своєї праці.

Причина структурного безробіття – структурні зрушення в економіці, які виникають внаслідок технологічного розвитку виробництва. Зміна структури економіки (поява і розвиток нових підприємств, галузей і сфер, занепад та зникнення застарілих) потребує відповідних змін у складі робочої сили (нових професій, інших кваліфікацій, додаткових робітників на певній географічній території тощо).

Причиною циклічного безробіття вважається скорочення попиту на робочу силу відносно її пропозиції (перевищення пропозиції робочої сили над попитом на неї) через спад виробництва в економіці.

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY
OF ECONOMICS AND TRADE
NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

8.2. Механізм функціонування ринку праці

Ринок праці – система економічних відносин з приводу купівлі-продажу послуг праці за цінами, які складаються під впливом попиту і пропозиції.

Співвідношення попиту і пропозиції на ринку праці визначає:

рівень зайнятості і безробіття,
рівноважну „ціну праці” – заробітну плату,
обсяг виробництва товарів і послуг в економіці.

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY
OF ECONOMICS AND TRADE
NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

Суб'єкти ринку праці: роботодавці (підприємці) і наймані працівники (в їх ролі виступають домогосподарства).

Об'єкти ринку праці – умови найму на роботу і якість послуг праці.

Попит на працю – платоспроможна потреба роботодавців в послугах праці робітників певних професій і кваліфікації, яка дорівнює кількості робочих місць в економіці

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY
OF ECONOMICS AND TRADE
NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

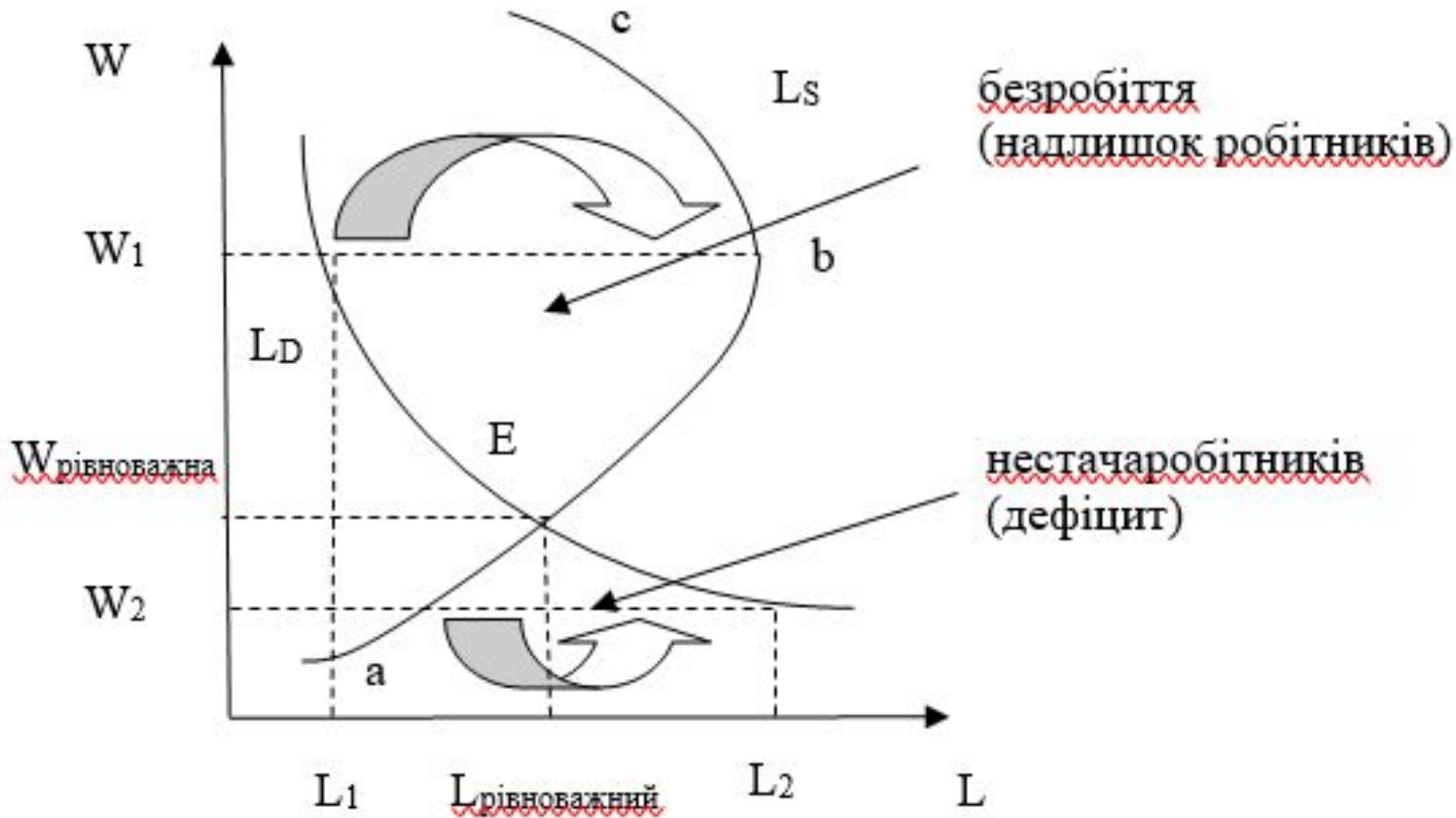

Рис. 8.2. Графічна модель рівноваги попиту і пропозиції на ринку праці

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY
OF ECONOMICS AND TRADE
NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

Пропозиція праці – різноманітність і якість послуг праці, які пропонуються для реалізації (загальна чисельність робітників, які можуть і бажають працювати за певних умов).

Рівноважна ціна праці – це ціна, за якої величина попиту на працю (кількість робочих місць в економіці) дорівнює величині пропозиції (чисельності робітників, які можуть і бажають працювати).

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY OF ECONOMICS AND TRADE NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

Потенційний ВВП та розрив ВВП в умовах циклічного безробіття

Потенційний ВВП	Потенційний ВВП (Y_p) - обсяг реального ВВП, який може бути вироблений економікою країни за повного використання наявних виробничих ресурсів. Такий стан можливий в умовах повної зайнятості, коли фактичний рівень безробіття $u =$ природному рівню безробіття u_n , а циклічне безробіття u_c відсутнє. Отже, існування безробіття лише на рівні природного дозволяє економіці виробляти потенційний ВВП.
Розрив ВВП в умовах циклічного безробіття	В умовах циклічного безробіття фактичний ВВП відхиляється від потенційного ВВП. Розрив ВВП в умовах циклічного безробіття – це обсяг недовиробленого потенційного ВВП внаслідок циклічного безробіття. Його величина відображає розрив між фактичним та потенційним ВВП в умовах існування циклічного безробіття.
	Розрив ВВП обчислюється як різниця між обсягами потенційного та фактичного ВВП: $\Delta Y = Y_p - Y$ ΔY - розрив ВВП в умовах циклічного безробіття; Y - фактичний реальний ВВП; Y_p - потенційний ВВП.

**DONETSK NATIONAL UNIVERSITY
OF ECONOMICS AND TRADE
NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY**

Вперше емпіричну залежність між коливаннями рівня безробіття і коливаннями ВВП виявив в економіці США американський економіст Артур Оукен (1928-1980).

Закон Оукена

**щорічний приріст валового продукту на 2,7%
утримує кількість безробітних на постійному
рівні, кожні наступні 2% приросту валового
продукту знижують рівень безробіття на 1%, а
скорочення приросту цього показника на 2%
спричиняє зростання безробіття на 2%.**

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY OF ECONOMICS AND TRADE NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

$$\frac{Y - Y^*}{Y^*} = -\beta (u - u^*),$$

де Y^* – потенційний ВВП;

Y – фактичний ВВП;

u – фактичний рівень безробіття;

u^* – природний рівень безробіття;

β – коефіцієнт Оукена, емпіричний коефіцієнт чутливості ВВП до циклічного безробіття, який показує, на скільки процентів фактичний ВВП буде меншим від потенційного, якщо фактичне безробіття перевищує його природний рівень на один процентний пункт.

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY OF ECONOMICS AND TRADE NAMED AFTER MYKHAILO TUGAN-BARANOVSKY

Залежність динаміки ВВП від динаміки безробіття (його зміни) в поточному році, порівняно з попереднім:

$$\frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}} 100\% = \frac{Y_t^* - Y_{t-1}^*}{Y_{t-1}^*} 100\% - \beta(u_t - u_{t-1}),$$

де Y_t – фактичний ВВП в поточному періоді;

Y_{t-1} – фактичний ВВП в минулому періоді;

Y_t^* – потенційний ВВП в поточному періоді;

Y_{t-1}^* – потенційний ВВП в минулому періоді;

u_t – фактичний рівень безробіття в поточному періоді;

u_{t-1} – фактичний рівень безробіття в минулому періоді.

Значення коефіцієнта β встановлюється емпірично.

• Макроекономічні та макросоціальні наслідки циклічного безробіття.

циклічного безробіття

Макроекономічні наслідки	Макросоціальні наслідки
<p>1) недовиробництво (втрата) частини потенційного ВВП;</p> <p>2) недоотримання (втрата) частини потенційних доходів, які мали б отримати безробітні, якби працювали,</p> <p>3) збільшення навантаження на бюджет в частині додаткових витрат у зв'язку з безробіттям,</p> <p>4) гальмування економічного зростання,</p> <p>5) втрата кваліфікації працездатними, що, у свою чергу, спричиняє втрату виробничого потенціалу.</p>	<p>1) погіршення психічного та фізичного стану безробітного населення,</p> <p>2) втрата довіри до уряду,</p> <p>3) політична та соціальна нестабільність</p>